

**Wyrok z dnia 13 stycznia 1997 r.
I PKN 2/97**

1. Szkada na osobie powstała wskutek wypadku przy pracy, za którą pracodawca ponosi odpowiedzialność na podstawie art. 435 § 1 KC pozostaje w związku przyczynowym z ruchem przedsiębiorstwa poruszanego siłami przyrody (art. 361 § 1 KC), choćby wpływ na powstanie tej szkody miała także samoistna choroba pracownika.

2 Okoliczność niezależna od poszkodowanego choć leżąca po jego stronie (samoistna choroba), nie związana z jego zachowaniem (działaniem czy zaniechaniem) nie może być uznana za przyczynienie się do powstania lub zwiększenia szkody (art. 362 KC).

Przewodniczący SSN: Józef Iwulski (sprawozdawca), Sędziowie SN: Kazimierz Jaśkowski, Maria Mańkowska.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 13 stycznia 1997 r. sprawy z powództwa Leona S. przeciwko Auto Transport S.A. Pekaes Group w S.o odszkodowanie, na skutek kasacji powoda od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Zielonej Górze z dnia 14 października 1996 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Wojewódzkiemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Zielonej Górze do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego

U z a s a d n i e n i e

Powód wniósł o zasądzenie różnych roszczeń związanych z wypadkiem przy pracy.

Wyrokiem z dnia 19 kwietnia 1995 r. [...] Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Słubicach zasądził na rzecz powoda od strony pozwanej Auto-Transport Pekaes Group Oddziału w S. tytułem zadośćuczynienia kwotę 400 zł i inne roszczenia, oddalając powództwo w pozostałym zakresie. Sąd Rejonowy ustalił, że powód w dniu 4 listopada 1991 r., wskutek wypadku przy pracy (taką kwalifikację nadał zdarzeniu prawomocny wyrok z dnia 17 czerwca 1993 r.), doznał utraty wzroku w lewym oku. Sąd Rejonowy zastosował w zakresie zadośćuczynienia przepis art. 477¹ § 1 KPC i orzekł ponad żądanie. Sąd Rejonowy uznał, że krzywda jakiej doznał powód zostanie naprawiona w pełni, gdy jednorazowe odszkodowanie, które powód otrzyma zostanie uzupełnione kwotą 400 zł.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Zielonej Górze, wyrokiem z dnia 17 października 1995 r. [...] w uwzględnieniu rewizji powoda, uchylił "zaskarżony wyrok w pkt I odnośnie kwoty 400 zł" i w tym zakresie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania. Sąd Wojewódzki stwierdził, że wysokość zasądzonego zadośćuczynienia "nie znajduje żadnego odzwierciedlenia w materiale dowodowym zebrany w sprawie, ani też nie pozostaje w żadnej relacji do szkody". Sąd Wojewódzki podkreślił, że zadośćuczynienie z art. 445 § 1 KC stanowi rekompensatę cier-

pień, jakich doznał poszkodowany. Nie można w tym zakresie pomijać subiektywnego oszacowania krzywd, a w szczególności doznanych cierpień, ich natężenia i uciążliwości jakie skutki wypadku powodują w życiu zawodowym i osobistym poszkodowanego. Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Wojewódzki polecił ustalić rozmiar doznanych przez powoda krzywd, rozmiar uszkodzenia ciała, przebieg leczenia, natężenie dolegliwości, stopień utraty zdolności do pracy zarobkowej i upośledzenia funkcji osobistych. Sąd Wojewódzki polecił także ustalić i ocenić, czy powód nie przyczynił się do powstania szkody. Stwierdził, że "nawet jeśli po stronie poszkodowanego nie będzie winy, to w kwestii przyczynienia należy rozważyć, czy zachodzą inne okoliczności mające wpływ na powstanie lub rozmiar szkody". Sąd Wojewódzki wskazał, że z opinii biegłych wynika, iż "utrata wzroku w lewym oku powoda była uwarunkowana stanem funkcjonalnym tego narządu, w szczególności zaawansowaną miażdżycą, zaś warunki, w jakich to nastąpiło, miały jedynie charakter usposabiający".

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy powód podtrzymał zgłoszone w rewizji żądanie zasądzenia tytułem zadośćuczynienia kwoty 10 000 zł.

Wyrokiem z dnia 30 maja 1996 r. [...] Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Słubicach zasądził na rzecz powoda kwotę 1 000 zł. Oddalił powództwo w pozostałej części, zwolnił powoda od "ponoszenia kosztów sądowych w części oddalającej powództwo" i nakazał ściągnąć od strony pozwanej kwotę 80 zł tytułem wpisu.

Zdaniem Sądu Rejonowego powód obiektywnie oszacował "doznane przez siebie krzywdy na kwotę 10 000 zł". Uzasadniają to: cierpienia fizyczne, ból, utrata widzenia w lewym oku, kosztowne leczenie oraz załamanie psychiczne wynikające ze złego traktowania powoda przez stronę pozwaną. Powód jest człowiekiem niemłodym - w chwili wypadku miał 53 lata. Przez wiele lat był cenionym pracownikiem. Na skutek wypadku został pozbawiony możliwości dalszego zatrudnienia w zawodzie i wykonywania pracy dodatkowej. Powód czuje się niepotrzebny, nie utrzymuje kontaktów towarzyskich, obawia się większego wysiłku. Jednakże zdaniem Sądu Rejonowego, w 90% na skutki wypadku wpłynęło samoistne schorzenie, polegające na rozsianej miażdżycy tętnic. Stosując przepis art. 362 KC Sąd Rejonowy uznał, że obowiązek naprawienia szkody ulega w tym zakresie odpowiedniemu zmniejszeniu.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Zielonej Górze, wyrokiem z dnia 14 października 1996 r. [...] oddalił rewizję powoda i odrzucił ją w zakresie dotyczącym kosztów procesu. Sąd Wojewódzki uznał, że odpowiedzialność strony pozwanej na podstawie art. 435 § 1 KC nie obejmuje szkody, która nie pozostaje w związku przyczynowym z ruchem przedsiębiorstwa. Zdaniem Sądu Wojewódzkiego stan zdrowia powoda w 90% był wynikiem okoliczności obiektywnych, niezależnych od strony pozwanej czy powoda. Jedynie w 10% skutek wypadku był związany z warunkami pracy czyli ruchem przedsiębiorstwa. Zdaniem Sądu Wojewódzkiego oceniając wysokość zadośćuczynienia nie można "nie uwzględnić przyczynienia się do wystąpienia tej szkody czynników wprawdzie niezawinionych przez powoda, ale też nie pozostających w związku z ruchem przedsiębiorstwa". Sąd Wojewódzki odwołał się do poglądu wyrażonego przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 20 września 1975 r., III CZP 8/75.

W zakresie kosztów postępowania Sąd Wojewódzki stwierdził, że wyrok Sądu Rejonowego nie zawiera orzeczenia, co skutkuje odrzuceniem rewizji w tym zakresie.

Od tego wyroku powód złożył kasację. Zarzucił on naruszenie prawa material-

nego, tj. art. 362 i 435 KC oraz przepisów postępowania, tj. art. 109 KPC i wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Zdaniem powoda przyczynienie przewidziane w art. 362 KC odnosi się wyłącznie do zachowania się poszkodowanego, a więc jego działania lub zaniechania. Nie dotyczy więc okoliczności obiektywnych, choćby leżących po stronie poszkodowanego. Odrzucenie rewizji w zakresie kosztów było zdaniem kasacji błędne, gdyż o kosztach strony działającej bez adwokata sąd orzeka z urzędu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest zasadna, gdyż przede wszystkim nastąpiło wskazane w niej naruszenie prawa materialnego. Zgodnie z przepisem art. 435 § 1 KC prowadzący na własny rachunek przedsiębiorstwo wprawiane w ruch za pomocą sił przyrody ponosi odpowiedzialność za szkodę na osobie wyrządzoną przez ruch przedsiębiorstwa. Według art. 361 § 1 KC zobowiązany do odszkodowania ponosi odpowiedzialność za normalne następstwa działania lub zaniechania, z którego szkoda wynikła. Szkoda na osobie, której doznał powód, w sposób oczywisty (co zostało zresztą stwierdzone prawomocnym wyrokiem) pozostawała w związku przyczynowym z ruchem pozwanego przedsiębiorstwa. Poza tym przyczyną powstania szkody był, niezależny od stron, w tym także od powoda, choć leżący po jego stronie, stan zdrowia. Były więc dwie przyczyny powstania szkody, które wspólnie doprowadziły do uszkodzenia ciała. Z każdą z tych przyczyn szkoda pozostawała w adekwatnym związku przyczynowym. Nie można powstałej u powoda szkody na osobie dzielić w ten sposób, jak uczynił to Sąd Wojewódzki i twierdzić, że w 90% wynika ona ze stanu zdrowia powoda, a w 10% pozostaje w związku przyczynowym z ruchem przedsiębiorstwa. Szkoda na osobie doznana przez powoda w całości jest skutkiem tych dwóch przyczyn. Prowadzi to do uznania naruszenia przez Sądy przepisu art. 435 § 1 KC.

W sytuacji gdy skutek w postaci szkody na osobie jest wynikiem działania dwóch przyczyn, może wchodzić w grę zastosowanie przepisu art. 362 KC, zgodnie z którym jeżeli poszkodowany przyczynił się do powstania lub zwiększenia szkody, obowiązek jej naprawienia ulega odpowiedniemu zmniejszeniu stosownie do okoliczności, a zwłaszcza do stopnia winy obu stron. Zgodnie z powołaną przez Sąd Wojewódzki uchwałą składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 września 1975 r., III CZP 8/75 (OSNCP 1976 z. 7-8 poz. 15) zachowanie się małoletniego poszkodowanego, któremu z powodu wieku winy przypisać nie można (art. 426 KC), może stosownie do art. 362 KC uzasadniać zmniejszenie odszkodowania należnego od osoby odpowiedzialnej za szkodę na podstawie art. 436 KC (por. też np. wyrok z dnia 16 grudnia 1967 r., II CR 379/67, OSNCP 1968 z. 10 poz. 167, NP 1969 nr 3 s. 475 z gl. A. Szpunara, PiP 1969 nr 6 s. 1133 z gl. J. Senkowskiego). Nie oznacza to jednak, aby za podstawę przyjęcia przyczynienia się poszkodowanego mogły być uznane okoliczności leżące po jego stronie, jednak od niego niezależne, a przede wszystkim nie będące jego zachowaniem. Z wyraźnego brzmienia przepisu art. 362 KC wynika, że ma on zastosowanie wówczas, gdy "poszkodowany przyczynił się" do powstania lub zwiększenia szkody. Musi więc występować zachowanie się poszkodowanego polegające na jego działaniu lub zaniechaniu. Teoretycznie można by próbować konstruować przyczynienie się powoda do szkody, gdyby przypisać mu zaniechanie

powodujące powstanie u niego choroby samoistnej. W wyroku z dnia 11 stycznia 1978 r., III PR 183/77 (OSPika 1979 z. 1 poz. 17 z gl. M. Sośniaka) Sąd Najwyższy stwierdził, że odmowa poszkodowanego poddania się wypróbowanemu i powszechnie stosowanemu zabiegowi lekarskiemu, przynoszącemu z reguły pomyślne wyniki i poprawę stanu zdrowia oraz zdolności do samodzielnego utrzymania się, powinna opierać się na motywacji zrozumiałej przynajmniej dla specjalistów i znajdującej oparcie w rzeczywistości występujących reakcjach organizmu ludzkiego, jeśli ma wywrzeć wpływ na ocenę zakresu odpowiedzialności sprawcy szkody. Pomijając kontrowersyjność tego rozstrzygnięcia, należy stwierdzić, że w sprawie nie zostało nawet podniesione, aby stan zdrowia powoda był wynikiem jego zaniechania. Tym samym niezależna od poszkodowanego powoda okoliczność, nie będąca wynikiem jego zachowania, nie może być uznana za jego przyczynienie się do powstania czy zwiększenia szkody. Zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu Rejonowego, przyjmując taką konstrukcję przyczynienia się powoda, naruszyły więc przepis art. 362 KC.

Prowadzi to do uwzględnienia kasacji i zgodnie z art. 393¹³ § 1 zdanie pierwsze KPC (w brzmieniu nadanym przez ustawę z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego, rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej - Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym, Kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz niektórych innych ustaw - Dz.U. Nr 43, poz. 189) do uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania. Bezprzedmiotowe stają się w tym zakresie zarzuty kasacji dotyczące rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Wojewódzki weźmie pod rozwagę, że zgodnie z ustalonym orzecnictwem, przy określeniu wysokości zadośćuczynienia konieczne jest uwzględnienie wszystkich okoliczności sprawy. Poza więc faktami dotychczas uwzględnionymi, Sąd weźmie pod rozwagę, że z tytułu tej samej szkody powód otrzymał już świadczenia z tytułu wypadku przy pracy, w tym zwłaszcza jednorazowe odszkodowanie (por. np. wyrok z dnia 18 marca 1968 r., II PR 41/68, OSNCP 1968 z. 10 poz. 178 i wyrok z dnia 27 sierpnia 1969 r., I PR 224/69, OSNCP 1970 z. 6 poz. 111).

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 108 § 2 w związku z art. 393¹⁹ KPC.

=====